

**ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ**

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ Χ. ΚΟΥΛΟΥΜΠΑΡΙΤΣΗ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ**

**ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ**

1. Σκοπός του Έργου

- **Να αποτυπωθούν οι απόψεις** των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας (σχολικών συμβούλων και εκπαιδευτικών) και των μαθητών για την ποιότητα των σχολικών βιβλίων στα γνωστικά αντικείμενα της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Δημοτικό και Προσχολική Αγωγή).
- **ΝΑ ΑΚΟΥΣΘΕΙ Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ**

2. Επιμέρους στόχοι του έργου

- Η επικοινωνία με την εκπαιδευτική κοινότητα.
- Η κατάθεση απόψεων από τους ίδιους τους χρήστες για την παιδαγωγική καταλληλότητα των σχολικών βιβλίων.
- Η ανάληψη διορθωτικών βελτιωτικών παρεμβάσεων επί των σχολικών βιβλίων.
- Ο σχεδιασμός παιδαγωγικο-διδακτικών αντισταθμιστικών μέτρων για καλύτερη αξιοποίηση των σχολικών βιβλίων και του συναφούς εκπαιδευτικού υλικού.

Βασικοί συντελεστές: Οι υπεύθυνοι μαθημάτων

- **Προσχολική Αγωγή:** Νικολέττα Γκλιάου, Μόνιμη Πάρεδρος
- **Γλώσσα και Φυσικά:** Πέτρος Μπερερής, Σύμβουλος
- **Μαθηματικά:** Γιώργος Τύπας, Σύμβουλος
- **Ιστορία:** Γιάννης Παπααρηγορίου, Σύμβουλος
- **Θρησκευτικά:** Γιώργος Οικονόμου, Σύμβουλος
- **ΜτΠ και ΚΠΑ:** Αλεξάνδρα Χ. Κουλουμπαρίτση, Σύμβουλος
- **Γεωγραφία:** Γιώργος Σκαλιάπας, Σύμβουλος
- **Εικαστικά:** Γιώργος Σιγάλας, Σύμβουλος
- **Μουσική:** Αθαν. Παπαζαρής, Μόνιμος Πάρεδρος
- **Φυσική Αγωγή:** Σταύρος Τσόνιας, Πάρεδρος ε.θ.

Δομή και πορεία του έργου

Α΄ ΣΤΑΔΙΟ: 2003-06

- 2003-2006: Εκπόνηση των σχολικών βιβλίων.

Β΄ ΣΤΑΔΙΟ: 2004-05

- Διαμορφωτική αξιολόγηση κατά τη διάρκεια της συγγραφής των σχολικών βιβλίων. Εγκυρότητα –Συμβατότητα με ΔΕΠΠΣ –ΑΠΣ

Γ΄ ΣΤΑΔΙΟ: 2006-07

- Επιμορφωτικές ημερίδες στελεχών και εκπαιδευτικών.
- Εκπόνηση σχεδίου έρευνας: μέθοδοι, εργαλεία, εμπλεκόμενοι.

Δ΄ ΣΤΑΔΙΟ: 2008

- Πραγματοποίηση της αξιολογικής διαδικασίας. Ανάλυση και συζήτηση δεδομένων.
- Σύνταξη εντύπου με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης.

Οι συμμετέχοντες στο έργο

1. **Παιδαγωγικό Ινστιτούτο**, ως φορέας υλοποίησης. Υπεύθυνος του έργου: Αδάμ Αγγελής: adam@pi-schools.gr
2. **Εκπαιδευτική Κοινότητα**
  - Περιφερειακοί Διευθυντές, Προϊστάμενοι Παιδαγωγικής Καθοδήγησης, Διευθυντές Εκπαίδευσης, Προϊστάμενοι Γραφείων, Σχολικοί Σύμβουλοι
  - Δημοτικά Σχολεία και Νηπιαγωγεία
  - Εκπαιδευτικοί
  - Μαθητές Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης στα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται σ΄ αυτό το επίπεδο

Ερευνητικά εργαλεία ποσοτικής έρευνας ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- **Περιέχουν:** ερωτήσεις που συναρτώνται με τις προδιαγραφές των σχολικών βιβλίων και την ιδιαιτερότητα κάθε γνωστικού αντικειμένου.
- **Δεδομένα από τον πρώτο χρόνο εφαρμογής.** Ανατροφοδότηση από τη βάση, π.χ. εκθέσεις των Σχολικών Συμβούλων της Κεντρικής Μακεδονίας.

Τι κατέθεσαν οι σχολικοί σύμβουλοι της Κεντρικής Μακεδονίας

- Από αποδελτίωση των εκθέσεων
41 σχολικών περιφερειών της Κεντρικής
Μακεδονίας από: Θεσσαλονίκη, Κιλκίς,
Πέλλα, Ημαθία, Σέρρες, Πιερία, Χαλκιδική
- 806 σχολικές μονάδες
- 6.836 εκπαιδευτικοί
- Καλοκαίρι 2007

Οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν το ΔΕΠΠΣ και τα αντίστοιχα ΑΠΣ;

- Για τους εκπαιδευτικούς το Αναλυτικό Πρόγραμμα είναι κυρίως το σχολικό βιβλίο
- «Τα ΑΠΣ δεν αποτελούν κείμενα αναφοράς για τους εκπαιδευτικούς. Τα σχολικά βιβλία είναι εκείνα που τους δεσμεύουν και ως προς τους στόχους και ως προς την κάλυψη της ύλης». σχολική περιφέρεια (ΣΠ) Θεσσ/κης
- «Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν κατέχουν το περιεχόμενο των ΑΠΣ και ως τούτου δεν προβαίνουν σε ανάλογες κρίσεις για τα Προγράμματα Σπουδών». ΣΠΣ Πιερίας

Πόσο γίνεται παρέκκλιση από την ύλη του διδακτικού βιβλίου;

- Οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να διδάξουν τα νέα βιβλία με παλιές αντιλήψεις. Προσπαθούν να καλύψουν όλη την ύλη, η οποία είναι πολλή και προβάλλει νέες απαιτήσεις, όπως ερευνητική ομαδική εργασία.
- Υπήρξε παρέκκλιση κατά σημαντικό ποσοστό ιδίως για την Αισθητική Αγωγή, τη Μελέτη Περιβάλλοντος και την Ευέλικτη Ζώνη. Δεν γίνονται σχέδια εργασίας με αιτιολογία ότι απαιτείται χρόνος για τη Γλώσσα και τα Μαθηματικά». ΣΠ Πέλλας
- «Όποτε οι εκπαιδευτικοί ένωσαν κάποια πίεση χρόνου σε κάποιο μάθημα κατέφευγαν στις ώρες της Ε.Ζ. Μετά τα μέσα της χρονιάς όταν διαπίστωσαν ότι καλύπτεται η ύλη άρχισαν να υλοποιούν προγράμματα Ε.Ζ.» ΣΠ Πέλλας

Κατά πόσο το ΔΕΠΠΣ αφήνει περιθώρια για πρωτοβουλίες;

- Ο χρόνος και η ελλιπής και ουσιαστική υποστήριξη των εκπαιδευτικών περιορίζουν τις δυνατότητες για πρωτοβουλίες.
- «Η ύλη δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες των [ολιγοθεσίων](#) σχολείων και των ατόμων με ιδιαίτερες ανάγκες». ΣΠ Σερρών
- «Οι αρχές που διέπουν γενικά τη δομή των ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ τους παρέχουν το πλεονέκτημα της ευελιξίας και της δυναμικής προσαρμογής τους στις εκάστοτε ιδιαίτερες περιστάσεις μάθησης.
- Δυστυχώς οι όποιες καλές παρεμβάσεις που επιχειρούν τα νέα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ είναι αποσπασματικές και κρίνουμε ότι είναι καταδικασμένα να «μαραζώσουν». Οι αλλαγές πρέπει να είναι πιο συντονισμένες και να αφορούν το σύνολο του εκπαιδευτικού συστήματος». ΣΠ Πέλλας

Τα μέρη και ο στόχος του ερωτηματολογίου του Π.Ι.

Ανά διδακτικό πακέτο, κάθε ερωτηματολόγιο εν γένει αποτελείται από δύο μέρη:

- **Α΄**: τα ατομικά στοιχεία
- **Β΄**: ερωτήσεις επί του διδακτικού πακέτου που αποτελείται από :
  - Βιβλίο μαθητή
  - Τετράδιο εργασιών και
  - Βιβλίο του δασκάλου

Κατά την ποσοτική έρευνα, το διδακτικό πακέτο αποτιμάται σε μακρο-επίπεδο. Δηλαδή, επιδιώκουμε να σχηματίσουμε μια γενική εικόνα σε βασικούς τομείς του.

Οι άξονες του ερωτηματολογίου

- Το μέρος του ερωτηματολογίου (β' μέρος), στο οποίο γίνεται αποτίμηση για το βιβλίο του μαθητή περιλαμβάνει πέντε άξονες:
  1. Περιεχόμενο
  2. Δομή και οργάνωση
  3. Παιδαγωγική και διδακτική καταλληλότητα
  4. Αξιολόγηση της μάθησης
  5. Παρουσίαση – εικονογράφηση
- Κάθε άξονας περιλαμβάνει μια σειρά κλειστών ερωτήσεων και μία ανοικτή στο τέλος

Δείγμα ερωτηματολογίου: ΜτΠ

- **Βιβλίο Μαθητή**
- **A. Άξονας Περιεχόμενο:** Περιλαμβάνει τις υπο-ενότητες α. γνώση και πληροφόρηση, β. διαθεματικότητα, γ. ιδεολογία, δ. αυθεντικότητα

Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το περιεχόμενο του βιβλίου του μαθητή συμβάλλει στην επίτευξη των σκοπών και των στόχων του μαθήματος της ΜτΠ, όπως αυτοί αναφέρονται στο πρόγραμμα Σπουδών; Συγκεκριμένα ως προς:

A.1 Γνώση και Πληροφόρηση

A.1.1 Περιέχει αξιολογη και ουσιαστική γνώση

A.1.2 Περιέχει επιστημονικά έγκυρη γνώση

A.1.3 Υπάρχει πληρότητα στην πληροφορία

A.1.4. Έχετε συναντήσει σημεία που κατά την κρίση σας συνιστούν επιστημονικές ανακρίβειες; Αναφέρατε το σημείο.

Α. Άξονας Περιεχόμενο

Α.2 Διαθεματικότητα

Α.2 Διαθεματικότητα

Θεωρείτε ότι στο νέο διδακτικό βιβλίο μαθητή προωθείται η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης μέσω:

Α.2.1 αξιοποίησης διαθεματικών εννοιών, όπως χώρος, χρόνος, άτομο/ομάδα, αλληλεπίδραση (σχέσεις)

Α.2.2 διαθεματικών δραστηριοτήτων. Παράδειγμα: για τη μελέτη ενός θέματος [«ο κύκλος του νερού»] συμβάλλουν διάφορα γνωστικά αντικείμενα, όπως γλώσσα, φυσική και εικαστικά.

Α.2.3 σχεδίων εργασίας

Α. Άξονας Περιεχόμενο

Α.3 Ιδεολογία

Α.3 Ιδεολογία

- Κατά πόσο το περιεχόμενο του βιβλίου μαθητή είναι απαλλαγμένο από προκαταλήψεις και στερεοτυπικές αντιλήψεις όσον αφορά:
- Α.3.1 τα δύο φύλα
- Α.3.2 εθνότητες, κράτη, φυλές
- Α.3.3 κοινωνικές ομάδες (Αμεα, οικονομικά ασθενείς)
- Α.3.4 Κατά πόσο πιστεύετε ότι το βιβλίο παρέχει στους μαθητές τη δυνατότητα να γνωρίσουν διαφορετικές απόψεις σχετικά με το θέμα που προσεγγίζουν;

Α. Άξονας Περιεχόμενο

Α.4 Αυθεντικότητα

Α.4 Αυθεντικότητα

- Κατά πόσο το περιεχόμενο του βιβλίου μαθητή:
Α.4.1 συνδέεται με την κοινωνική καθημερινή ζωή;
- Α.4.2 είναι χρήσιμο για τη ζωή του μαθητή;
- Α.4.3 είναι συναφές με την εμπειρίες του μαθητή;
- Α.4.4 είναι ενδιαφέρον και ελκυστικό για τον μαθητή;

Η ανοικτή ερώτηση

- Αν θεωρείτε ότι υπάρχουν θέματα σχετικά με το περιεχόμενο του βιβλίου του μαθητή της ΜτΠ που χρήζουν διευκρινίσεων ή δεν έχουν καλυφθεί, συμπληρώστε παρακάτω:

- _____
- _____
- _____

Β. Άξονας Δομή και Οργάνωση σε επίπεδο βιβλίου, ενοτήτων, κεφαλαίων

B.1 Δομή και οργάνωση σε επίπεδο βιβλίου

B.1.1 Ο τρόπος που δομείται το βιβλίο του μαθητή στο σύνολό του είναι επιτυχής.

B.1.2 Τα περιεχόμενα του βιβλίου βοηθούν στην άμεση κατανόηση της οργάνωσης των ενοτήτων και κεφαλαίων.

B.1.3 Οι ενότητες διαρθρώνονται με τρόπο που να μπορεί να διδαχθεί καθεμιά ανεξάρτητα από την άλλη, π.χ. θα μπορούσε η διδασκαλία της χρονιάς να ξεκινήσει από τη δεύτερη ή την τρίτη ενότητα.

B. Άξονας Δομή και Οργάνωση σε επίπεδο βιβλίου, ενοτήτων, κεφαλαίων

- **B.2 Δομή και οργάνωση σε επίπεδο ενοτήτων**
  - B.2.1 Η αρχή κάθε ενότητας με τη χρήση του προ-οργανωτή βοηθά στη συνολική θεώρηση του υπό μελέτη θέματος.
  - B.2.2 Η έκταση των ενοτήτων αντιστοιχεί με το εύρος και τη βαρύτητα του περιεχομένου τους.
  - B.2.3 Τα επιμέρους στοιχεία οργάνωσης και παρουσίασης της ύλης (προ-οργανωτές, κείμενα, εικόνες, εργασίες, περιλήψεις/ανακεφαλαιώσεις, λεξιλόγιο) συνδέονται αρμονικά και συνθέτουν ένα άρτιο και συνεκτικό σύνολο.

Γ. Άξονας Παιδαγωγική και Διδακτική Καταλληλότητα

- Η παιδαγωγική και διδακτική καταλληλότητα αναφέρεται στις διδακτικές προσεγγίσεις και τις διαδικασίες μάθησης που υιοθετεί το βιβλίο μαθητή της ΜΤΠ, καθώς και στη συμβατότητα των προσεγγίσεων αυτών με το αναπτυξιακό στάδιο των μαθητών στους οποίους απευθύνεται το βιβλίο. Σύμφυτο στοιχείο της παιδαγωγικής καταλληλότητας είναι τα κίνητρα για μάθηση.

Γ. Άξονας Παιδαγωγική και Διδακτική Καταλληλότητα

Γ.1 Διδακτικές προσεγγίσεις

Γ.1.1 Το βιβλίο υποστηρίζει την εργασία σε ομάδες.

Γ.1.2 Προωθεί εξίσου τους γνωστικούς, συναισθηματικούς και ψυχοκινητικούς στόχους.

Γ.1.3 Σε ποιο βαθμό οι διδακτικοί στόχοι που προωθεί το βιβλίο είναι κατάλληλοι για την ηλικία και τις ικανότητες των μαθητών;

Γ.1.4 Το βιβλίο υποστηρίζει τη διαθεματική διδασκαλία.

Γ.1.5 Το βιβλίο είναι γραμμένο με τρόπο ώστε να ενθαρρύνει την υιοθέτηση διαφορετικών μεθόδων διδασκαλίας από τον εκπαιδευτικό.

Γ.1.6 Είναι εφικτή η διδασκαλία της ύλης του βιβλίου στη διάρκεια του σχολικού έτους;

Γ.1.7 Το βιβλίο είναι γραμμένο με τρόπο ώστε να διευκολύνει την υιοθέτηση διαφορετικών τρόπων χρήσης του από τον εκπαιδευτικό. Για π.χ. μπορεί να το συνδυάσει με τη χρήση λογισμικού, προβολής ταινιών, ή εξωσχολικής δραστηριότητας.

ΜΤΠ Γ΄ Διδακτικές προσεγγίσεις: Συμπλήρωση από εκπαιδευτικό 3/θεσίου

Γ. 1.1	Ομάδες	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.1.2	Στόχοι	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.1.3	Ηλικία	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.1.4	ΔΘ Δλ	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.1.5	ΔΦ Δλ	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.1.6	Ύλη	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.1.7	ΔΦ Χρήση	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ

Γ. Άξονας Παιδαγωγική και Διδακτική Καταλληλότητα

Γ.2 Διαδικασίες μάθησης και ανάπτυξη

- Γ.2.1 Το βιβλίο αποτελεί μια πρόκληση για τον μαθητή. Δεν είναι ούτε εύκολο, ούτε δύσκολο για την ηλικία του.
- Γ.2.2 Παρακινεί τους μαθητές ν' αυτενεργήσουν.
- Γ.2.3 Υποστηρίζει τη διερευνητική μάθηση.
- Γ.2.4 Προάγει την κριτική σκέψη των μαθητών (π.χ. οι μαθητές διατυπώνουν στοιχειοθετημένες κρίσεις και επιχειρηματολογούν).
- Γ.2.5 Καλλιεργεί τη δημιουργική σκέψη (π.χ. κάνουν κατασκευές, συνθέτουν κείμενα-ποιήματα).
- Γ.2.6 Η γλώσσα του βιβλίου είναι κατάλληλη για την ηλικία των μαθητών.
- Γ.2.7 Στα κείμενα χρησιμοποιείται επεξηγηματικός λόγος.
- Γ.2.8 Σε ποιο βαθμό νέες έννοιες, όροι ή σύμβολα που εισάγονται για πρώτη φορά επεξηγούνται ικανοποιητικά;
- Γ.2.9 Το βιβλίο αξιοποιεί την προϋπάρχουσα γνώση των μαθητών.
- Γ.2.10 Ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Γ3. Δραστηριότητες – Εργασίες

- Γ.3.1 Συμβάλλουν στην προώθηση των στόχων διδασκαλίας και μάθησης του κεφαλαίου.
- Γ.3.4 Είναι ποικίλης μορφής (π.χ. συμπλήρωση κενού, ανάπτυξη σύντομου κειμένου, διατύπωση άποψης, κτλ).
- Γ.3.5 Είναι διαβαθμισμένης δυσκολίας.
- Γ.3.8 Ενθαρρύνουν τη δράση εκτός του σχολικού χώρου.
- Γ.3.9 Προωθούν την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών.
- Γ.3.10 Ανταποκρίνονται στην ηλικία των μαθητών
- Γ.3.11 Ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα των μαθητών.

ΜτΠ Γ΄ Δραστηριότητες – Εργασίες:

Συμπλήρωση από εκπαιδευτικό 3/θεσίου

Γ.3.1	Στόχοι	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.3.4	Ποικιλία	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.3.5	ΔΦ ΔΣΚ	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.3.8	Εκτός Σχολείου	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.3.9	Συμμετ	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.3.10	Ηλικία	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ
Γ.3.11	Ενδιαφ.	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Π Λ

Διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων

- Ο σχολικός σύμβουλος έρχεται σε επαφή με τις σχολικές μονάδες και ενημερώνει όλους τους εκπαιδευτικούς για το έργο και ειδικότερα τους εμπλεκόμενους για τον σκοπό και τη διαδικασία.
- Επιδίδει τα ερωτηματολόγια στους εκπαιδευτικούς που μετέχουν και τα παραλαμβάνει δια του διευθυντή σε τρεις μέρες. Τα ερωτηματολόγια αποστέλλονται στην εταιρεία.
- Οι σχολικοί σύμβουλοι δεν επηρεάζουν. Δεν ερμηνεύουν. Δεν υποχρεώνουν για τη συμπλήρωση.
- Κατά τη διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων από τους εκπαιδευτικούς, οι σχολικοί σύμβουλοι συγκεντρώνουν απορίες και επισημάνσεις των εκπαιδευτικών και τις απευθύνουν στους υπεύθυνους των μαθημάτων ηλεκτρονικά.
- Οι διευθύνσεις των υπευθύνων μαθημάτων βρίσκονται στον κόμβο του Π.Ι.: www.pi-schools.gr

Βιβλιογραφία

- Κουλουμπαρίτση, Α.Χ. (2003) *Η Κατανόηση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, τα Σχολικά Βιβλία και τη Διδακτική Πράξη:Συστημική Συσχέτιση και Αξιολόγηση*. Αθήνα:Γρηγόρης.
- Κουλουμπαρίτση, Α.Χ. (2005) Ειδικά Χαρακτηριστικά των Σχολικών Βιβλίων: Ψυχοπαιδαγωγικές Προδιαγραφές. Στο Βέικου, Χ. (επιμ.) *Διδακτικό Βιβλίο και Εκπαιδευτικό Υλικό στα Σχολεία: Προβληματισμοί-Δυνατότητες-Προοπτικές*. ΥΠΕΠΘ και Π.Ι.
- Κουλουμπαρίτση, Α.Χ. (2005) Εφαρμογή της Διαθεματικής Προσέγγισης στα Προγράμματα Σπουδών, στη Διδασκαλία και στα Σχολικά Βιβλία. *Νέα Παιδεία*, 116, 30-44.
- Κουλουμπαρίτση, Α.Χ. (2008) Νέα Σχολικά Βιβλία, Νέες Διδακτικές Προσεγγίσεις στη Μελέτη του Περιβάλλοντος. *Μέντορας*, 10:3-18.
- Περιοδικό Γέφυρες τχ. 36 και 37 (2007) Αφιέρωμα στη Μελέτη του Περιβάλλοντος.